

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ІНВЕСТИВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Найважливішою та найактуальнішою проблемою, що стоїть перед вітчизняною економічною наукою є підвищення рівня конкурентоспроможності та темпів розвитку вітчизняної економіки. Протидія наслідкам фінансово-економічної кризи потребує від законодавчої і виконавчої влади України запровадження сприятливого інвестиційного клімату.

Вважаємо, що доцільно визначати пріоритети у сфері державної підтримки бізнесу з врахуванням регіональної специфіки. Якщо у східних регіонах основою економічної системи є великий бізнес, то у західних - пріоритет все частіше віддається представникам малого та середнього бізнесу. Однозначним є одне: малий та середній бізнес є змістовною частиною економіки, на яку не можна не зважати регулюючи економічні відносини у країні.

Метою дослідження є аналіз проблем і перспектив інвестування малого та середнього бізнесу. На виконання мети покладено наступні завдання: проаналізувати інвестування в сучасних умовах, визначити існуючі проблеми залучення капіталу в малий та середній бізнес та запропонувати шляхи вирішення визначених проблем.

Першим етапом дослідження був аналіз надходження інвестицій за джерелами фінансування. З'ясовано, що в 2010 році капітальні інвестиції становили 3544673 тис.грн, в 2011р. капітальні інвестиції збільшились на 1536303 тис.грн або 43,3% і становили 5080976 тис.грн. Станом на 2012 рік кількість капітальних інвестицій збільшилась (743117 тис.грн. або 14,6%) до 5824093 тис.грн., таку ж тенденцію до збільшення інвестицій спостерігалось і в 2013 році на 285421 тис.грн. або 4,9%, що склало суму – 6109514 тис.грн. У 2014р. інвестиційна діяльність зменшилась на 434945 тис.грн. або 7,1% і становила 5674572 тис.грн. Переломним роком в інвестуванні став 2015 рік і капітальні інвестиції збільшились на 1698382 тис.грн. або 29,9% і становили суму 7372954 тис.грн. Середнім показником у відсотковому співвідношенні капітального інвестування за 2010 – 2015рр. було виділено на малі підприємства 15%, а на середній бізнес 32% [4].

Однак, інвестиційна привабливість України сьогодні залишається низькою, оскільки інвестиційний клімат в Україні є досить ризикованим. Адже нестабільність в політичній, економічній та ін. галузях нашої держави не сприяє інвестуванню. Інвестування це такий вид діяльності, що ґрунтується на стабільності та із ризиком. З кожним роком частка України у світових обсягах інвестицій скорочується. Події 2013 - 2014 рр. в Україні суттєво погіршили національну економічну ситуацію та трансформували зовнішньоекономічну діяльність нашої держави. Збройний конфлікт на Сході України, звуження або закриття ринку Росії мали вкрай негативний вплив на платіжний баланс країни.

Саме тому показники демонструють, що залучення інвестиційних коштів у МСБ в Україні забезпечується лише на 17-20%. Основними інститутами з надання фінансових послуг є: інститути спільного інвестування, державної фінансової

підтримки малого підприємництва, комерційні банки, лізингові компанії, кредитні спілки. Станом на 01.01.2015р. в Україні діяло 276 небанківських фінансових компаній, 535 лізингових компаній; станом на 01.01.2016р. - 176 банків [2].

Також скориставшись показниками структурної статистики по суб'єктах господарювання з розподілом за їх розмірами можна побачити реальні дані з 2010-2015рр. які наявно демонструють, що невелика частка інвестиційних надходжень все ж таки приймає участь у їхньому розвитку. Станом на 2010 р. в Україні діяли 357241 одиниця малих підприємств, у 2011р. – 354283 од., в 2012 р. – 344048 од. Найпозитивнішу динаміку показників інвестування малих підприємств продемонстрував 2013р. – 373809 од. Наступного 2014 року спостерігається зниження активності та зменшення діяльності малих підприємств до показника – 324598 од., у 2015 р. – 327814од. Таким чином отримані показники демонструють важливість стабільного економічного та політичного становища в державі, які будуть розвивати та покращувати інвестиційну діяльність на ринку підприємств в Україні [4].

Сучасна тенденція стосується також й інвестиційної діяльності в середньому бізнесі. Адже, в 2010 р. середніх підприємств було зареєстровано 20983 одиниці. У 2011 р. в малому та середньому бізнесі спостерігається незначна тенденція до зменшення і кількість підприємств становила 20753 одиниць. В наступних роках динаміка кількості середніх підприємств зменшується і становить: 2012 р. – 20189 од.; 2013 р. – 18859 од.; 2014 р. – 15906 од.; 2015 р. – 15203 од., що підтверджує необхідність збільшення інвестиційної діяльності в малий та середній бізнесі. Та для цього необхідно, щоб держава не залишалась осторонь від даного процесу та сприяла залученню державних, а також внутрішніх та закордонних інвестицій. Проаналізовані показники також демонструють зайнятість працездатного населення та розвиток ситуації в бізнес просторі. Таким чином сприяння залучення інвестицій - одна з найголовніших питань сьогодення в Україні [4].

Для вирішення проблем інвестування малого та середнього бізнесу можна використати світовий досвід та виділити наступні основні джерела фінансування малого та середнього бізнесу [3]:

- самофінансування – використання прибутку та амортизаційного фонду;
- фінансово-кредитний ринок;
- державне фінансування – у формі державної підтримки та грантів;
- ресурси міжнародних фондів та організацій;
- фондовий ринок;
- ресурси приватних осіб.

В нашій державі також використовують частково джерела фінансування такі, які зазначені вище. Але з основних проблем, що перешкоджають розвитку малого та середнього бізнесу є недостатність цього фінансування. Для її розв'язання держава повинна забезпечити сприятливі законодавчі умови щодо створення відповідної фінансової інфраструктури. На жаль, в Україні рівень її розвитку є невисоким. Проте серед невирішених повністю частин загальної проблеми є стан інвестування МСБ в умовах фінансово-економічної кризи.

Основною установою, яка зацікавлена найбільшою мірою у розвитку підприємництва, є держава. Її основне завдання полягає у сприянні розвитку й заохоченні недержавної підтримки через стимулювання фінансових установ до надання позик, переорієнтацію бюджетних коштів, створення гарантійних і страхових установ, використання іноземної допомоги.

У практиці державної допомоги використовують пряме державне фінансування і пряме державне кредитування. Обсяг залучення вирізняють залежно від етапу розвитку підприємства [1]:

- фінансове забезпечення інвестиційної діяльності підприємства на етапі створення.
- налагодження діяльності новостворених підприємств у перші роки.
- забезпечення поточної інвестиційної діяльності діючих малих та інноваційних підприємств (3-5 роки діяльності).
- фінансове забезпечення на етапі стабілізації діяльності (5 років і більше).

Державна підтримка проводиться у макроекономічному та протекціоністському напрямках. Макроекономічний спрямований на підтримку підприємницької діяльності в цілому, незалежно від масштабів чи галузевої підпорядкованості.

Держава виконує роль посередника у підтримці міжнародними фінансовими організаціями малих підприємств. Полегшує ситуацію з доступом до кредитних ресурсів для малих і середніх підприємств співробітництво з міжнародними організаціями.

З метою активізації роботи щодо розвитку та реалізації інвестиційного потенціалу України, збільшення обсягу іноземних інвестицій, підтримки пріоритетних інвестиційних проектів, поліпшення інвестиційного клімату в державі, забезпечення захисту прав інвесторів, сприяння ефективній взаємодії інвесторів з державними органами у грудні 2014 року Указом Президента України утворено Національну інвестиційну раду.

Україна має значний інвестиційний потенціал, зокрема: є одним з найбільших потенційно містких ринків в Європі; володіє багатими природними ресурсами; має високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки та значний науково-технічний потенціал; володіє значним сільськогосподарським потенціалом (вигідне географічне розташування, сприятливий клімат, родючі ґрунти); має добре розвинену інфраструктуру. Окрім того, привабливість української економіки для іноземних інвесторів ґрунтується на наявності відносно дешевої кваліфікованої робочої сили, сформованій законодавчій базі з вирішення питань іноземних інвестицій, яка, зокрема, впроваджує національний режим діяльності для фірм з прямими інвестиціями, посилення зв'язків з країнами ЄС, членстві в СОТ тощо.

Однією з основних діяльностей інвестування є установи фінансової та страхової діяльності в які акумульовано 11537,4 млн. дол., або 25,1% загального обсягу прямих інвестицій, на підприємствах оптової та роздрібної торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 6019,2 млн. дол. (13,1%), в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, – 3804,4 млн. дол. (8,3%), професійну, наукову та технічну діяльність, – 2837,0 млн. дол. (6,2%). Загальний обсяг акціонерного капіталу та боргових інструментів на 2015 р. становив 54484,0 млн. дол. [4].

Аналіз галузевої привабливості України свідчить, що найбільш інтенсивно-інвестиційні процеси спостерігаються у високорентабельних сферах, які не потребують значного вкладення капіталу при забезпеченні швидкої віддачі.

За даними опитування проведеного Міжнародною фінансовою корпорацією в 2016 р., на думку підприємців, головними факторами активізації та розвитку діяльності МСБ в Україні є [5]:

- високі ставки податку – на думку 83 % опитаних;

- велика кількість податків – 68 %;
- низький попит на продукцію – 46 %.
- часті зміни у формах звітності – 39 %;
- велика кількість ліцензованих видів діяльності – 38 %;
- перевірки державними органами – 38 %;
- складність отримання кредиту – 36 %.

Сучасний стан розвитку джерел фінансування розвитку МСБ в Україні не дає змоги активно розвиватись малому та середньому бізнесу. Розв'язання цих проблем є принципово важливими для подальшого розвитку вітчизняного бізнесу. Тому можна виділити такі основні напрямки вирішення проблеми інвестування малого та бізнесу:

- самофінансування – використання прибутку;
- кредити комерційних банків (фінансово-кредитний ринок);
- державне фінансування – у формі державної підтримки та грантів;
- ресурси міжнародних фондів та організацій;
- інвестування (фондовий ринок);
- ресурси приватних осіб.

Саме це дасть змогу покращити сучасний стан та вивести на вищий рівень підприємства малого та середнього бізнесу.

Основними причинами цьому є нерозвиненість фондового ринку, інфраструктури фінансово-кредитного ринку та цілеспрямованої державної регуляторної політики у цій сфері.

Джерела фінансування розвитку МСБ доцільно змінювати у залежності від етапів його розвитку. На етапі створення основними джерелами розвитку є самофінансування та залучення ресурсів приватного ринку запозичень. На етапі становлення найоптимальнішим джерелом є банки та інші фінансово-кредитні інституції. При активному розвитку потрібно виходити на фондовий ринок. На етапі стабілізації частки на ринку можна диференціювати джерела фінансування у залежності від конкретних потреб.

Основними напрямами розвитку системи фінансування МСБ в Україні є розвиток фондового та фінансово-кредитного ринків, посилення співпраці з міжнародними фондами та організаціями, що підтримують МСБ, реалізація цілісної державної політики підтримки у сфері інвестування. Також для покращення інвестицій в МСБ необхідно українським органам влади виконати узгоджену роботу для покращення репутації України для прямих іноземних інвестицій, а також створити відповідну структуру для їх залучення. Оскільки, визначення інвестиційної привабливості будь-якого об'єкта господарювання потребує особливої уваги щодо оточення підприємства, яке розташоване в певному адміністративно-територіальному регіоні держави.

Крім того, стимулювання розвитку та підтримка інвестування малого і середнього бізнесу в Україні потребує таких заходів: спрощення механізму отримання кредитів підприємцями; сприяння розвитку небанківських фінансових установ; розробка та державна підтримка програм із мікрокредитування; вдосконалення механізму підтримки та розвитку малого і середнього бізнесу; розробка державної програми пільгового фінансування малого і середнього бізнесу.

Також для покращення інвестицій в МСБ необхідно українським органам влади виконати узгоджену роботу для покращення репутації України для прямих іноземних інвестицій, а також створити відповідну структуру для їх залучення. Оскільки, визначення інвестиційної привабливості будь-якого об'єкта господарювання потребує

особливої уваги щодо оточення підприємства, яке розташоване в певному адміністративно-територіальному регіоні держави. Отже, побудова реалістичних інвестиційних планів неможлива без прогнозу того середовища, у якому розвиватиметься проект.

Для здійснення перетворень малого та середнього бізнесу в Україні потрібні значні капітальні вкладення. Стримуючим фактором тут є інвестиційний клімат, який продовжує залишатись несприятливим через політичну та економічну нестабільність, що змушує іноземних інвесторів здійснювати обережну політику у сфері інвестиційного співробітництва з Україною. Потрібна довгострокова стратегія стимулювання інвестицій. Говорячи про інвестиції треба враховувати світовий досвід, який показує, що найбільших успіхів у залученні іноземних інвестицій досягають ті країни, які, по-перше, ставлять таку мету, як пріоритетну в своїй економіці, по-друге, використовують при цьому можливо більший набір заходів. Головне тут створення привабливого інвестиційного клімату та створення міжнародного образу країни як такої, що надає інвестору кращі, ніж інші країни, можливості зокрема для малого та середнього бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва / Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. – К., 2014. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&ved=0CE>
2. Калініченко Л., Кобзистий С. Актуальні проблеми фінансування підприємств малого та середнього бізнесу в сучасних умовах / Л.Л. Калініченко, С.М. Кобзистий // Економічний форум. – 2013. – № 2. – С. 1–8.
3. Мартиненко В. Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні: монографія / В. Ф. Мартиненко. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 296 с.
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Діяльність Міжнародної фінансової політики в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/14098>